

Nr 169

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försöksverksamhet med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning; given Stockholms slott den 30 oktober 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Sven Moberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen, som grundar sig på förslag av 1968 års utbildningsutredning (U 68), föreslås att försöksverksamhet med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning skall äga rum fr. o. m. budgetåret 1970/71. Syftet med försöksverksamheten är bl. a. att få underlag för den bedömning som sker inom U 68 av organisations- och lokaliseringsfrågor i samband med decentralisering av eftergymnasial utbildning, samt att möjliggöra för de studerande att genomföra en större del av sin utbildning utanför universitetsorterna. Utbildningen avses omfatta första och andra avdelningarna av vissa utbildningslinjer vid filosofisk fakultet. Försöksverksamheten kommer att äga rum i Luleå, Sundsvall och Östersund. Det blir därvid möjligt att anknyta utbildningen inom andra avdelningen till den decentraliserade akademiska utbildning som bedrivs på nämnda orter under innevarande budgetår.

Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 30 oktober 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Moberg anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *försöksverksamhet med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning* och anför.

Inledning

Fr. o. m. budgetåret 1966/67 finns ett reservationsanslag benämnt Decentraliserad akademisk utbildning m. m. uppfört i riksstaten. Från anslaget bestrids kostnader för utbildning utanför universitetsorterna inom vissa ämnesområden vid filosofisk fakultet omfattande grundkurser om högst 20 poäng samt kostnader för viss akademisk utbildning anordnad av Hermods korrespondensinstituts stiftelse. Universitetskanslersämbetet ansvarar för utbildningen.

Universitetskanslersämbetet anordnar efter bemyndigande av Kungl. Maj:t även studiekurser om 40 poäng inom ramen för den decentraliserade utbildningen.

Förslag

1968 års utbildningsutredning (U 68) har föreslagit att försöksverksamhet med vissa former för distribution av högre utbildning anordnas inom ramen för den decentraliserade akademiska utbildningen. Utredningen förordar därvid bl. a. försök med anordnande av utbildningslinjer utanför universitets- och universitetsfilialorter. U 68 föreslår att universitetskanslersämbetet skall svara för försöksverksamheten och i samverkan med utredningen utvärdera försöken.

Syftet med försöksverksamheten är enligt utredningen sammanfattningsvis

att utröna vilka distributionsformer för högre utbildning eller kombinationer av sådana som under den närmaste 10-årsperioden kan utgöra alternativ till nu gängse former samt olika undervisningsmedias lämplighet för olika distributionsformer,

att belysa den pedagogiska effekt sådana alternativa distributionsformer har, uttryckt bl. a. i studieresultat, särskilda svårigheter i studierna, bortfallsfrekvens, orsaker till studieavbrott samt de studerandes och lärarnas inställning till studieformen,

att utröna i vilken mån rekryteringen till de alternativa distributionsformerna skiljer sig från rekryteringen till de ordinarie universitets- och högskoleformerna, varvid särskild uppmärksamhet ägnas avlastningseffekten på de nuvarande universiteten och universitetsfilialerna; även de studerandes åldersfördelning, skolbakgrund, yrkesverksamhet och arbetsvillkor, familjesituation etc. studeras,

att finna lämpliga former för samverkan mellan berörda administrativa instanser.

Utredningen anför vidare bl. a. följande.

De av universitetskanslersämbetet anordnade kurserna har varit av tillfällig karaktär och det har normalt inte varit möjligt att ange kursutbudet på en ort för mer än ett år i taget, ofta med jämförelsevis kort tid mellan beslut om anordnandet av en kurs och kursstarten.

Det har i regel inte varit möjligt för de studerande att planmässigt förlägga en större del av sin högre utbildning till decentraliserade kurser. En mer långsiktig planering, innebärande att man upprättar fleråriga program för den högre utbildningen på en ort skulle förändra situationen i detta hänseende, under förutsätt-

ning att i programmen i större utsträckning ingår studiekurser för 40 poäng. Programmen bör normalt, då det gäller de filosofiska fakulteterna, anknyta till utbildningslinjer.

Vid planeringen av försöksverksamheten bör enligt utredningens uppfattning följande synpunkter beaktas:

- a) tillgången på lärarkrafter,
- b) önskemålet att pröva lokalisering i områden där det lokaliseringspolitiska trycket är starkt,
- c) önskemålet att avlasta hårt trängda universitet,
- d) att ämnesutbudet i försöksverksamheten inte ytterligare markerar en överlastning på humanist- och samhällsvetarsidan.

I prop. 1970:1 (bil. 10 s. 313) anförde jag bl. a. att U 68:s förslag om försöksverksamhet med vissa former för distribution av högre utbildning låg i linje med uppfattningen att den decentraliserade akademiska utbildningen i ökad utsträckning borde organiseras så att den kan utnyttjas av vuxenstuderande. Frågan borde enligt vad jag anförde prövas av Kungl. Maj:t i annat sammanhang.

Med anledning av U 68:s skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t åt universitetskanslersämbetet att planera försöksverksamhet med distribution av högre utbildning enligt de riktlinjer som angavs i U 68:s skrivelse samt att utarbeta och till Kungl. Maj:t komma in med förslag till bestämmelser för försöksverksamheten.

Med anledning av uppdraget har *universitetskanslersämbetet* kommit in med förslag till bestämmelser för reservationsanslaget Decentraliserad akademisk utbildning m. m. avseende budgetåret 1970/71.

Ämbetet hade vid bifall till förslaget för avsikt att bedriva försöksverksamhet med distribution av högre utbildning enligt U 68:s riktlinjer i Luleå, Sundsvall, Västerås och Östersund. Man planerade utbildningen i Luleå, Sundsvall och Östersund i enlighet med följande sammanställning.

Ort	Utbildningslinje	Ämnesområde/antal poäng första avd.	Ämnesområde/antal poäng andra avd.
Luleå	1 a	matematik 40	fysik 40
	11 e	franska 40	svenska 40
	12 f	tyska 40	
Sundsvall	1 a	matematik 40	fysik 40
	1 b		kemi 40
	8 a	sociologi 40	företagsekonomi 40
	8 d		psykologi 20
	8 f		statskunskap 40
Östersund	1 a	matematik 40	fysik 40
		nationalekonomi 20 +	sociologi 40
		statistik 20	

Universitetskanslersämbetet föreslår bl. a. att extra tjänst som universitetslektor eller universitetsadjunkt får inrättas för undervisning och examination inom de-

centraliserad akademisk utbildning. Ämbetet föreslår vidare att sådan tjänst skall tillsättas genom förordnande tills vidare för högst ett år i sänder. Ämbetet anser att ifrågasvarande tjänster bör få inrättas även för tjänstgöring som omfattar mindre än hälften av heltidstjänstgöring, om detta gör det möjligt att förena tjänsten med annan motsvarande tjänst.

I anledning av U 68:s förslag om försöksverksamhet med distribution av högre utbildning bemyndigade Kungl. Maj:t den 14 maj 1970 universitetskanslersämbetet att inom ramen för decentraliserad akademisk utbildning under budgetåret 1970/71 anordna studiekurser om 40 poäng i Luleå (matematik, franska och tyska), Sundsvall (matematik och sociologi) och Östersund (matematik). Därutöver bemyndigades ämbetet att anordna grundkurser om 20 poäng i resp. nationalekonomi och statistik i Östersund. Utbildningen har höstterminen 1970 inletts i enlighet härmed. Någon studiekurs i tyska i Luleå har emellertid inte kommit till stånd.

Föredraganden

Universitetskanslersämbetet anordnar inom ramen för decentraliserad akademisk utbildning varje år ett stort antal studiekurser om 20 poäng på skilda orter i samarbete med vederbörande skolstyrelse. Sedan några år anordnas efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje enskilt fall studiekurser om 40 poäng (tidigare två betygsenheter) på ett begränsat antal orter. Erfarenheterna av de decentraliserade studiekurserna är goda. Kurserna är tillfälliga i den meningen att de förläggs till nya orter allteftersom behovet förändras. Att en studiekurs anordnas på en ort under ett visst läsår innebär alltså inte någon garanti för att den skall ges även nästa år eller att den kommer att följas av en kurs omfattande högre poängtal inom samma ämnesområde, alternativt av en studiekurs inom annat ämnesområde.

I samband med förslag angående utbyggnaden av universitet och högskolor (prop. 1965:141) anförde dåvarande departementschefen att tillkomsten av universitetsfilialer med fasta lärartjänster och permanenta lokaler inte betydde att den decentraliserade utbildningen i övrigt skulle avvecklas. Tvärtom — framhöll departementschefen — fanns det anledning att räkna med en ytterligare utbyggnad och konsolidering av denna verksamhet.

Jag har tidigare i samband med förslag om högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland (prop. 1970:88) framhållit att utbyggnaden av den högre utbildningen är ett viktigt led i strävandena att skapa en allsidig samhällsservice i hela landet.

Riksdagen har i samband med behandlingen av anslagsframställningarna under åttonde huvudtiteln i 1970 års statsverksproposition (SU 88, rskr 215) framhållit bl. a. att det måste anses mycket väsentligt från såväl utbildningspolitiska som lokaliseringspolitiska synpunkter att man tar vara på de möjligheter som kan föreligga att i anslutning till befintliga gymnasier bygga ut och sprida den högre utbildningen.

1968 års utbildningsutredning (U 68) har för att få underlag för sin bedömning av organisations- och lokaliseringsfrågor i samband med decentralisering av eftergymnasial utbildning föreslagit en försöksverksamhet med distribution av högre utbildning. Syftet med U 68:s förslag är därvid bl. a. att genom anordnande på vissa orter av fleråriga program och studiekurser om 40 poäng inom ramen för decentraliserad akademisk utbildning möjliggöra för de studerande att genomföra en större del av sin utbildning utanför universitets- eller filialorterna. I Luleå, Sundsvall och Östersund bedrivs höstterminen 1970 viss decentraliserad akademisk utbildning. Som föreslagits av universitetskanslersämbetet bör försöksverksamheten med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning — förutom intagning innevarande läsår av studerande till den pågående decentraliserade utbildningen — omfatta intagning höstterminen 1971 av studerande dels till andra avdelningen, dels nyintagning till första avdelningen av vissa utbildningslinjer vid filosofisk fakultet. Det blir därvid möjligt att anknyta utbildningen inom andra avdelningen till den decentraliserade akademiska utbildning som nu ges på de aktuella orterna. Allteftersom erfarenheter vinnas bör ställning tas till en eventuell förlängning av verksamheten. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om utbildningslinjer och ämnesområden.

Vad gäller utbildningen inom tredje avdelningen av de berörda utbildningslinjerna finns för de studerande som önskar avlägga filosofie kandidatexamen dels möjlighet att förlägga studierna till någon av universitets- eller filialorterna, dels möjlighet att genomgå studiekurs inom den nu gällande ordningen för decentraliserad akademisk utbildning. Det kan bli aktuellt att förlägga sådana studiekurser till de orter där den systematiserade universitetsutbildningen äger rum, men jag är f. n. inte beredd att ta ställning till inom vilka ämnesområden utbildningen bör anordnas. I denna fråga bör hänsyn tas till bl. a. de studerandes egna önskemål. Jag räknar med att universitetskanslersämbetet följer försöksverksamheten och — när underlag föreligger — inkommer med förslag till ställningstagande i dessa frågor.

En förutsättning för försöksverksamheten är givetvis att undervisningen kan bedrivas effektivt. Rekryteringen av kvalificerade lärare bör därför underlättas. F. n. föreligger inte möjlighet att — inom ramen för anslaget till decentraliserad akademisk utbildning — anställa annan lärarpersonal än timarvoderad sådan. I likhet med universitetskanslersämbetet anser jag att extra tjänst som resp. universitetslektor och universitetsadjunkt bör kunna inrättas för undervisning och examination. Sådan tjänst bör tillsättas genom förordnande tills vidare för högst ett år i sänder. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta härom.

Det bör i detta sammanhang anmärkas att försöksverksamhet med systematiserad universitetsutbildning till skillnad från universitetsfilialsystemet inte innebär att en permanent organisation i fråga om lokaler och lärartjänster etableras på resp. orter.

Kostnaderna för försöksverksamheten skall bestridas från reservationsanslaget Decentraliserad akademisk utbildning m. m., reservationsanslaget Inredning och utrustning vid universitet, högskolor m. m. samt — i vad avser utvärdering av verksamheten — från reservationsanslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete m. m. vid universitet och högskolor. Jag räknar med att verksamheten under budgetåret 1970/71 skall bedrivas inom ramen för de anslagsbelopp som upptagits i riksstaten jämte befintlig reservation.

Hemställan

Under åberopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade riktlinjerna för försöksverksamhet med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnel Anderson